

TEFSİR USÛLÜ'NÜN MÂHİYETİ

Eser Özelinde Dönem Mukâyesesi

AKİF YILDIRIM

İLÂHİYAT

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2021, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 179
İlahiyat: 10

ISBN 978-625-7471-15-2
Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2021

Yazar: Akif Yıldırım
ORCID: 0000-0003-3609-3440

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Dizi Editörü: Nuh Muaz Kapan

Kitap Editörü: Veysel Gençil

Sayfa/Kapak Düzeni: DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Egokitap (Sertifika No: 51549)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Tefsir Usûlü'nün Mâhiyeti

Akif Yıldırım (Dr.)

Kitap Editörü: Veysel Gençil (Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2021.

340 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 179) ___ Dizin var.

ISBN 978-625-7471-15-2

1- İlahiyat 2- İslami İlimler 3- Kur'an İlimleri 4- Tefsir Usûlü

Bu kitap, 22.06.2021 tarihinde, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'na bağlı doktora programı kapsamında Prof. Dr. Sevgi TUTÜN danışmanlığında savunulan "Muhâsibî, Kâfiyeci ve Subhî Sâlih Örneğinde Tefsir Usûlü ve İçeriği" başlıklı çalışmanın gözden geçirilerek kitaplaştırılmış halidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	11
Önsöz	13
Giriş	15
1. Müelliflerin Hayatı, İlmî Kişiliği ve Eserleri	17
1.1. Hâris el-Muhâsibî'nin Hayatı, İlmî Kişiliği ve Eserleri.....	17
1.1.1. Hayatı ve İlmî Kişiliği	17
1.1.2. Muhâsibî'nin Hocaları ve Talebeleri.....	20
1.1.3. Siyâsal ve Sosyal Çevre.....	22
1.1.4. İlmî ve Fikrî Çevre	25
1.1.5. Eserleri	28
1.2. Kâfiyeci'nin Hayatı, İlmî Kişiliği ve Eserleri.....	39
1.2.1. Hayatı ve İlmî Kişiliği	39
1.2.2. Kâfiyeci'nin Hocaları ve Talebeleri	42
1.2.3. Siyâsal ve Sosyal Çevre.....	44
1.2.4. İlmî ve Fikrî Çevre	47
1.2.5. Eserleri	49
1.2.6. Kâfiyeci ve Eserleri Üzerine Yapılan Çalışmalar	61

1.3. Subhî Sâlih'in Hayatı, İlmî Kişiliği ve Eserleri.....	65
1.3.1. Hayatı ve İlmî Kişiliği.....	65
1.3.2. Subhî Sâlih'in Hocaları ve Talebeleri.....	68
1.3.3. Siyâsal ve Sosyal Çevre.....	70
1.3.4. İlmî ve Fikrî Çevre.....	73
1.3.5. Eserleri.....	75
1.3.6. Subhî Sâlih ve Eserleri Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	79

BİRİNCİ BÖLÜM

TEFSİR USÛLÜ KAVRAMININ KAPSAMI

(ANLAMI VE MÂHIYETİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME)

1. Kur'ân'ı Anlama Yöntemi Arayışında Tarihî Seyir.....	82
2. Kavramsal Çerçeve.....	87
2.1. Tefsir Usûlü/Usûlü't-Tefsir.....	87
2.1.1. Usûl ve Tefsir Usûlü Kavramlarının Sözlük ve İstilahî Anlamı.....	88
2.1.2. Tefsir İlminde Usûl Kavramına Yöneltilen Eleştiriler, Öneriler ve Anlam Arayışı.....	98
2.1.3. Tefsir Usûlü Başlıklı Eserlerin İçerikleri.....	104
2.2. Kur'ân İlimleri/Ulûmu'l-Kur'ân.....	111
2.2.1. Sözlük ve İstilahî Anlamı ile Ulûmu'l-Kur'ân'ın Tasnifi ...	111
2.2.2. Tefsir İlminde Ulûmu'l-Kur'ân Kavramı (Eser ve Müellifler Bağlamında).....	118
2.2.3. Tefsir Usûlü ve Ulûmu'l-Kur'ân'ın Kur'ân Tarihi ile İlişkisi.....	124
2.2.4. Tefsir Usûlü ve Ulûmu'l-Kur'ân'ın Tefsir Tarihi ile İlişkisi... 133	
2.3. Kavâidü't-Tefsir.....	137
2.3.1. Sözlük ve İstilahî Anlamı.....	137
2.3.2. Tefsir İlminde Kavâidü't-Tefsir Kavramı (Eser ve Müellifler Bağlamında).....	138
3. Tefsir Usûlü, Ulûmu'l-Kur'ân ve Kavâidü't-Tefsir Kavramları Arasındaki İrtibat ve Tedâhül.....	144

İKİNCİ BÖLÜM

MUHÂSİBÎ, KÂFİYECİ VE SUBHÎ SÂLİHİN ESERLERİNİN TAHLİLİ

1. el-Akl ve Fehmü'l-Kur'ân.....	153
1.1. Muhâsibî'ye Göre Aklın Mâhiyeti ve Kur'ân'ı Anlamadaki Rolü.....	154
1.2. Kur'ân'ın Faziletleri.....	157
1.3. Kur'ân Okuyanların Faziletleri.....	158
1.4. Kur'ân'ın Anlaşılması.....	160
1.5. Kur'ân'ın Anlatım Üslûbu.....	162
1.5.1. Takdîm – Te'hîr.....	163
1.5.2. İzmâr (Gizleme).....	164
1.5.3. Zâid Harfler.....	164
1.5.4. Fasl – Vasl.....	165
1.6. Muhkem ve Müteşâbih.....	166
1.7. Nesh.....	168
1.7.1. Haberlerde Nesh.....	168
1.7.2. Hükümlerde Nesh.....	174
1.8. Ehl-i Sünnet'in Müdafaası ve Mu'tezile'ye Reddiye Bağlamında Nesh.....	181
1.8.1. Mu'tezile'nin Ehl-i Sünnet'e Yönelik İddia ve Suçlamaları.....	181
1.8.2. Muhâsibî'nin Mu'tezile'ye Cevapları.....	182
2. et-Teysîr fî Kavâidi 'İlmi't-Tefsîr.....	184
2.1. Mukaddime.....	185
2.1.1. Tefsir İlminin Diğer İlimler Arasındaki Yeri.....	185
2.1.2. Tefsir İlminin Tedvîni.....	185
2.2. Kavramlar.....	187
2.2.1. Tefsîr Kavramı.....	187
2.2.2. Te'vîl Kavramı.....	188
2.2.3. Tefsîr – Te'vîl Ayrımı.....	189
2.2.4. Te'vil Konusunda Mu'tezile'ye Reddiye.....	190

2.2.5. Müfessirin Bilmesi Gereken İlimler	191
2.2.6. Tefsir İlmi	193
2.2.7. Bazı Kavramların Açıklaması	194
2.2.8. Kur'ân'ın Naklinde Tevâtür ve Bismelenin Durumu.....	195
2.2.9. Muhkem ve Müteşâbih	196
2.2.10. Nüzûl ve Vahiy	197
2.2.11. Sebeb-i Nüzûl.....	198
2.3. Kâide ve Meseleler	198
2.3.1. Muhkem ve Müteşâbih'in Kâidesi ve Açıklaması.....	199
2.3.2. Âyetlerdeki Teâruzu Giderme Yolları: Cem' ve Nesh	201
2.3.3. Tefsirde Rivâyetlerin Kullanımı ve Kabul Şartları	204
2.4. Hâtîmetü'l-Kitâb	205
2.4.1. İlmin Fazîleti.....	205
2.4.2. Tefsir İlminde Hoca – Öğrenci İlişkisi.....	206
3. Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân.....	209
3.1. Kur'ân ve Vahiy	210
3.1.1. Kur'ân'ın İsimleri ve Kur'ân İsmi'nin Kökeni.....	210
3.1.2. Vahiy Olgusu	211
3.1.3. Kur'ân'ın Peyderpey İndirilmesi ve Hikmeti.....	213
3.2. Kur'ân Tarihi	215
3.2.1. Kur'ân'ın Cem'i ve Yazılışı	215
3.2.2. Mushaf'ın Noktalanması ve Harekelenmesi.....	219
3.2.3. Yedi Harf	220
3.3. Kur'ân İlimleri	223
3.3.1. Kur'ân İlimleri Tarihine Genel Bir Bakış	224
3.3.2. Sebeb-i Nüzûl.....	225
3.3.3. Mekki – Medeni.....	228
3.3.4. Fevâihu's-Süver.....	230
3.3.5. Kırâat İlmi ve Kırâatler.....	232
3.3.6. Nâsîh – Mensûh.....	234
3.3.7. Kur'ân Hattı	238
3.3.8. Muhkem – Müteşâbih	239
3.4. Tefsir ve İcâz.....	241

3.4.1. Tefsirin Doğuşu ve Gelişimi	241
3.4.2. Kur'ân'ın Kur'ân ile Tefsiri	243
3.4.3. Kur'ân'ın İcâzı.....	246
3.4.4. Kur'ân'ın Ahenginde İcâz.....	251

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHÂSİBÎ, KÂFİYECİ VE SUBHÎ SÂLİH'İN ESERLERİNİN İÇERİK MUKÂYESESİ VE TEFSİR USÛLÜ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Muhâsibî, Kâfiyeci ve Subhî Sâlih'in Eserlerinin Konuları Açısından Mukâyesesi.....	256
1.1. Muhâsibî, Kâfiyeci ve Subhî Sâlih'in Eserlerinde İşlenen Ortak Konular.....	257
1.1.1. Nesh	257
1.1.2. Muhkem - Müteşâbih.....	261
1.2. Muhâsibî ve Kâfiyeci'nin Eserlerinde İşlenen Ortak Konu ..	263
1.3. Muhâsibî ve Subhî Sâlih'in Eserlerinde İşlenen Ortak Konular	265
1.4. Kâfiyeci ve Subhî Sâlih'in Eserlerinde İşlenen Ortak Konular	266
1.4.1. Sebeb-i Nüzûl.....	266
1.4.2. Vahiy	267
1.5. Muhâsibî, Kâfiyeci ve Subhî Sâlih'in Eserlerinde Birbirlerinden Farklı Olarak İşledikleri Konular	268
1.5.1. Muhâsibî'nin Eserinde Farklı Olarak İşlediği Konu.....	268
1.5.2. Kâfiyeci'nin Eserinde Farklı Olarak İşlediği Konular	270
1.5.3. Subhî Sâlih'in Eserinde Farklı Olarak İşlediği Konular....	273
2. Eserlerin Oluşum Sebepleri Açısından Mukâyesesi.....	281
3. Eserlerin Kur'ân'ı Anlamaya Yönelik Yaklaşımları Açısından Mukâyesesi.....	287
4. Eserlerin Tefsir Usûlü Açısından Mukâyesesi.....	297
4.1. Eserlerin Ulûmu'l-Kur'ân Açısından Mukâyesesi	298

4.1.1. Eserlerin Kur'ân'ın Lafzı ile İlgili İlimler Açısından Mukâyesesi	298
4.1.2. Eserlerin Kur'ân'ın Anlamı ile İlgili İlimler Açısından Mukâyesesi	299
4.1.3. Eserlerin Kur'ân Târîhi ile İlgili İlimler Açısından Mukâyesesi	301
4.1.4. Eserlerin Kur'ân'ın Bağlamı ile İlgili İlimler Açısından Mukâyesesi	303
4.2. Eserlerin Kavâidü't-Tefsir Açısından Mukâyesesi	304
4.3. Eserlerin İşlediği Diğer Konular Açısından Mukâyesesi	305
5. Eserlerin Kaynakları Açısından Mukâyesesi	308
Sonuç	313
Kaynakça	319
Dizin	337

ÖNSÖZ

Kur'ân'ın indiği dönemde Arap toplumu, sözlü geleneğin hâkim olduğu bir yapıya sahipti. Kur'ân ilimleri tedvin edilmeden önce Ashab-ı Kirâm, Kur'ân'ın anlaşılması noktasında ilk bilgileri Allah Rasûlü'nden şifâhî olarak almış ve kendilerinden sonra gelen nesillere de aynı şekilde aktarmıştır. Bu sebeple Ulûmu'l-Kur'ân'ın ilk ortaya çıkışı ve kaynağı olarak Hz. Peygamber kabul edilmektedir.

Kur'ân'ı anlamaya dair bilgiler, Hz. Peygamber'den sonra bir dönem daha şifâhî olarak nakledilmiştir. Ancak fetih ve tercüme faaliyetleri neticesinde -karşılaşılan yeni kültür ve inançların etkisiyle- nakledilen bilgiler üzerinde farklı yorum ve te'viller yapılmaya başlanmıştır. Kur'ân'ın doğru anlaşılması bağlamında ilk problemler de farklı yorum ve yaklaşımlar neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu durum karşısında İslâm âlimleri, Kur'ân'ı doğru anlamaya dair görüşler ortaya koymuşlar ve bazı kâideler belirlemeye çalışmışlardır. İslâm âlimlerinin bu kriterleri belirlemedeki asıl hedefi; murâd-ı ilâhiyi tespit edebilmek ve bunu sonraki nesillere doğru şekilde aktarmaktır.

Tarihi bağlamda Kur'ân'ı anlamaya dair ilk eser olması hasebiyle Muhâsibî'nin hicrî üçüncü asırda telif ettiği *el-Akl ve Fehmü'l-Kur'ân* isimli eseri çalışmamızın inceleme alanına giren birinci örneğimizdir. İslâmî ilimlerin tedvin edildiği hicrî dokuzuncu asırda eserini farklı bir bakış açısıyla kaleme alan Kâfiyecî'nin *et-Teyisr fi Kavâidi 'Ilmi't-Tefsir* isimli eseri ikinci örnek, son dönem müelliflerinden Subhî Sâlih'in *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân* isimli eseri ise son örnektir.

'Muhâsibî, Kâfiyeci ve Subhî Sâlih Örneğinde Tefsir Usûlü ve İçeriği' adını verdiğimiz çalışmamızın giriş bölümünde bu müelliflerin hayatlarını ve öne çıkan yönlerini ortaya koyduk. Özellikle eserlerinin oluşumunda etkili olan sebep ve şartlara vurgu yaptığımız bu bölümde, müelliflerin ilmî yönleri ve eserleri hakkında da bilgiler sunduk.

Çalışmamızın birinci bölümünde, Kur'ân'ı anlama özelinde kronolojik olarak üç farklı merhalede yazılmış eserleri ele aldık. Bu alanda telif edilen diğer örnekleri de göz önünde bulundurarak her merhaleyi birer örnek üzerinden araştırdık. Bunun neticesinde Tefsir Usûlü, Ulûmu'l-Kur'ân ve Kavâidü't-Tefsir kavramlarının anlam çerçevesi ve içeriklerinde zaman zaman farklılık ve tedâhüller olduğunu tespit ettik. Ayrıca sözü edilen kavramların tam olarak neyi ifade ettiği hususunda da bir netlik olmayıp belirsiz noktalar olduğunu müşâhede ettik. Böylece Kur'ân'ı anlamaya dair öne çıkan bu üç kavramın anlam ve içerik analizlerini bu bölümde gerçekleştirerek Tefsir Usûlü'nün anlam ve içeriğine dair teklifimizi ortaya koyduk.

İkinci bölümde Muhâsibî, Kâfiyeci ve Subhî Sâlih'in eserlerinin içeriğini, hangi konuları işlediklerini ve konular bağlamında savdukları görüşleri belirledik. Bu bağlamda birinci bölümde dile getirdiğimiz hususları örnekleriyle açıklamaya çalıştık.

Üçüncü bölümü ise iki kategoride ele aldık. Birinci başlık altında ilgili eserlerin analizini yaparak Kur'ân'ı anlamaya dair müelliflerin kendi görüşlerinin neler olduğunu ortaya koyduk. İkinci başlık altında ise eserlerin, Tefsir Usûlü açısından değerlendirmesini yaptık.

Tefsir Usûlü'ne dair yeni bir teklif ışığında yaptığım bu çalışmamda ufuk açıcı görüş ve tavsiyelerinden istifade ettiğim hocam Prof. Dr. Sevgi TÛTÛN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Dr. Akif YILDIRIM
İzmir - 2021

KAYNAKÇA

- Abdulcebbar, Kâdî, *Şerhu Usûli'l-Hamse* (Tahkik: Abdülkerim Osman), Kahire, 1988.
- Abdulhâlim, Mahmud, *Muhâsibî Hayatı Eserleri ve Fikirleri*, (Terc: M.Beşir Er-yarsoy), İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.
- Abdulhamit, İrfan, *İslâm'da İtikadi Mezhepler ve Akaid Esasları*, (Terc: Saim Yeprem), İstanbul: Marifet, 1983.
- Abdulhamit, Muhsin, *Dirâsât fi Usûli Tefsiri'l-Kur'ân*, Mağrib: Dâru's-Sakâfe, 1984.
- Acar, İrfan C., *Lübnan Bunâlimu ve Filistin Sorunu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.
- Açıkgöç, Alparslan, *Bilgi Felsefesi*, İstanbul: İnsan, 2016.
- Ahmet Cevdet Paşa, *Hulâsatü'l-Beyân fi Te'lifi'l-Kur'ân*, İstanbul, h.1303.
- , *Muhtasar Kur'ân Tarihi*, (Terc: Ali Osman Yüksel), İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi, 1985.
- Albayrak, Halis, *Tefsir Usûlü (Yöntem – Ana Konular – İlkeler – Teklifler)*, İstanbul: Şule, 2016.
- Algül, Hüseyin, *İslâm Tarihi*, I-IV, İstanbul: Gonca, 1986.
- Ali Haydar Efendi, *Usûl-i Fıkıh Dersleri*, İstanbul: Üçdal, 1966.
- Altıntaş, Hayrânî, *Tasavvuf Tarihi*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1986.
- Apaydın, Yunus, *İslam Hukuk Usulü*, Kayseri: Kimlik, 2016.
- Arberry A.J., *A Handlist of the Arabic Manuscripts*, I-III, Dublin, 1955.

- Arslan, Gıyasettin, 'Tefsir Usûlü'ne Fıkıh Usûlü Karıştırmak', *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 13/2, 2008, s.1-34
- Âşur, Said Abdulfettah, *el-Asru'l-Memâlikî fi Mısr ve's-Şâm*, Kahire: Dâru'n-Nahdati'l-Arabiyye, 1976.
- Aydın, Muhammed, *Genel Tefsir Kuralları*, İstanbul: Nun, 2009.
- Aydın, Zeynel Abidin, *Kur'an'ın Metinleşme Tarihi*, Ankara: Ankara Okulu, 2017.
- Bağdâdî, Abdulkâhir, *el-Fark Beyne'l-Fırak*, (Tahkik: Muhammed Muhyiddin Abdulhamit), Beyrut, 1990.
- Bağlıoğlu, Ahmet, "Lübnan'ın Tarihsel Dokusu ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebî Etkiler", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ, 2008, sayı 13, s.13-36.
- Baktır, Mustafa, 'İbn Melek', *DİA*, c.20, s.175-176
- Baş, Erdoğan, 'Kur'an İlimlerinin Doğuşu ve Tarihi Gelişimi (I-VI Asır)', *Kur'an ve Tefsir Araştırmaları-III*, İstanbul: Ensar, 2002, s.21-42
- Bekiroğlu, Harun, *Tefsir Metodolojisi Açısından el-Burhân ve El-İtkan*, Ankara: Araştırma, 2013.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük Tefsir Tarihi Tabakâtü'l-Müfessirîn*, I-II, İstanbul: Ravza, 2015.
- Biltâcî, Muhyiddin, *Dirâsetün fi't-Tefsîr ve Usûlihî*, Beyrut, 1987.
- Brockelmann, Carl, *Geschichte der Arabischen Litteratur*, Berlin, 1902 - *Supplement Bande*, Leiden, 1938.
- Bulut, Ali, *Erken dönem Tefsir Mukaddimelerinin Tefsir Usûlü Açısından Değerlendirilmesi*, (Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009.
- Burayş, Halid, "eş-Şeyh Abdulkarim 'Uveyda Kebir-u Ulema-i Trablus", <http://www.alhayat.com/article/857840/>, (erişim:28.11.2018)
- Buzpınar, Şit Tufan, 'Lübnan', *DİA*, c.27, s.248-254
- Cahdânî, Abdulvahhab, *Allâme Muhyiddin el-Kâfiyeci Hayatuhû ve Musannefâtuhû*, Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2016
- Carr E.-Fontana J., *Tarih Yazında Nesnellik ve Yanlılık*, (Terc: Özer Çetinkaya), Ankara: İmge, 1992.
- Caws, Peter, 'Scientific Method', *The Encyclopedia Philosophy*, New York, 1967.
- Cemal, Bôkô, *Tercihât eş-Şeyh Subhî es-Salih fi Ulumi'l-Kur'an*, Câmiat-ü Cezâyir Yüksek Lisans Tezi, Külliyyetu'l-Ulumi'l-İslâmiyye, Cezayir, 2013.
- Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Ankara: TDV, 2008.
- Cevdet Bey, *Tefsir Tarihi*, İstanbul: Ahmed Kâmil Matbaası, 1927.

- Cürcânî, Ali b. Muhammed b. Ali, *et-Ta'rifât*, (Tahkik: İbrahim Ebyârî), Dâru'd-Diyane li't-Türâs, Tsz.
- Çağbayır, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, I-V, İstanbul: Ötüken, 2007.
- Çalışkan, İsmail, 'Tefsir Usûlü'nün Oluşum Sürecinde İlk Yazılı Kaynaklar: - İbn Vehb ve Muhâsibî'nin Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Tahlil', *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sayı 12/2, s.55-74
-----, *Tefsir Usûlü*, Ankara: Ankara Okulu, 2017.
- Çelik, Ömer, 'Hicrî V-XI Asırlarda Kur'an İlimleri', *Kur'an ve Tefsir Araştırmaları-III*, İstanbul: Ensar, 2002, s.47-87
- Çetin, Abdurrahman, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*, İstanbul: Dergâh, 2014.
- Çetiner, Bedrettin, "Müzakere", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi-I*, İstanbul: Ensar, 2005.
- Çiçek, Halil, *20. Asırda Kur'an İlimleri Çalışmaları*, İstanbul: Timaş, 1996.
- Çol, Muhammed, *Kâfiyeci – Sa'di Bağlamında Kavaidü't-Tefsir Kavramı ve Literatürü*, İstanbul: DBY Yayınları, 2021
- Dayf, Şevki, *Tarihu'l-Edebi'l-Arabî*, Kahire: Dâru'l-Mearif, tsz.
- Deliser, Bilal, *ez-Zerkeş ve Kur'an İlimlerindeki Yeri*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
-----, *Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü*, İstanbul: Rağbet, 2014.
- Demir, Ziya, *Osmanlı Müfessirleri*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006.
- Demirci, Mehmet, 'Tefsir Usûlünün Felsefesi: et-Teysîr fi Kavâidi İlm't-Tefsîr Örneği', *Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları*, I-II, 2011, c.1, s.295-314
-----, *Kurtubî'nin El-Cami' li Ahkâmî'l-Kur'an Adlı Eserinin Tefsir Usûlü Açısından Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2009.
- Demirci, Muhsin, *Tefsir Usûlü*, İstanbul: İFAV, 2016.
-----, *Kur'an'ın Müteşabihleri Üzerine* (Müteşâbihâtü'l-Kur'an), İstanbul: Birleşik, 1996
- Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın, 2011.
- Dumlu, Ömer, *Tefsir Usûlü*, İzmir: Tibyan, 2017.
- Ebû Zeyd, Nasr Hamid, *Mefhûmu'n-Nass – Dirâse fi Ulûmi'l-Kur'an*, Kahire: Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Amme li'l-Kitab, 1990.
- Ebu's-Suud, Muhammed el-İmâdî el-Hanefî, *İrşâdü'l-Akl's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kitâbi'l-Kerîm*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmed Atâ), I-V, Riyad: Mektebetü'r-Riyad el-Hadîse, Tsz.

- ed-Debûsî, Ebû Zeyd Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. İsa, *Takvîmu'l-Edille fî Usûli'l-Fıkh*, (Tahkik: Halil Muhyiddin), Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2001.
- ed-Dihlevî, Şah Veliyyullah, *el-Fevzü'l-Kebîr fî Usûli't-Tefsîr*, İstanbul: İ'tisam Yayınları, 2015.
- Ekinci, Ekrem Buğra, 'Lübnan'ın Esas Teşkilat Tarihçesi', *Amme İdaresi Der-gisi*, sayı 3, c.31, s.17-35
- el-'Alâvene, Ahmed, *Zeylü'l-A'lâm*, Cidde: Dâru'l-Minâra, 1998.
- el-Azamî, Muhammed Mustafa, *Vahyedilişinden Derlenişine Kur'an Tarihi*, (Terc: Ömer Türker-Fatih Serenli), İstanbul: İz, 2014.
- el-Akk, Halid Abdurrahman, *Usûlü't-Tefsîr ve Kavâiduhû*, Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 2007.
- el-Askalânî, İbn Hacer, *Takribü't-Tehzib*, (Tahkik: Muhammed Avvâme), Dımeşk: Dâru'r-Reşîd, 1986.
- , *Tehzibü't-Tehzib*, Hindistan: Derfetü'l-Meârifî'n-Nizâmiyye, 1957.
- el-Askerî, Ebû Hilal, *el-Furûku'l-Lugavîyye*, (Tahkik: Muhammed İbrahim Selim), Kahire: Dâru'l-İlm ve's-Sekâfe, 1997.
- el-Ayyâşî Ebu'n-Nadr Muhammed, *Tefsîru'l-Ayyâşî*, (Tahkik: Hâşim Rasûlî Muhallatî), Beyrut: Müessesetü'l-Âlem, 1991.
- el-Ba'lebekki, Münir, *Mu'cem-u A'lemi'l-Mevrid*, Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melayin, 1992.
- el-Bağdâdî, İsmail Paşa, *ez-Zeyl 'alâ Keşfi'z-Zünûn an Esmâi'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1972.
- , *Hediyetu'l-Ârifin Esmâu'l-Müellifin ve Eseru'l-Musanifin*, Beyrut: Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1951.
- el-Beğavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesud, *Meâlimü't-Tenzil*, I-IV, Kahire: ed-Dâru'l-Âlemiyye, 2015.
- el-Beydavî, Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Tevîl*, I-III, Beyrut: Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Tsz.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2002.
- el-Bulkînî, Abdullah b. Ömer, *Mevâku'l-Ulûm fî Mevâku'n-Nücûm*, (Tahkik: Envâr Mahmud el-Mursî), Tanta: Dâru's-Sahâbe li't-Türâs, 2007.
- el-Câbirî, Muhammed Âbid, *Tekvînü'l-Aklî'l-Arabî*, Beyrut: Merkez-u Dirâseti'l-Vahdeti'l-Arabiyye, 2009.
- el-Cârim, Ali -Mustafa Emin, *el-Belâgatu'l-Vâdha*, Beyrut: Mektebetü Dâru'l-Fecr, 2014.

- el-Cenâbî, Ahmed Kasım Kesâr, *eş-Şeyh Şehîd Doktor Subhî Sâlih Vucûduhu'l-Lugavîyye*, Lübnan: Câmîatu'l-Cinân, , 2006.
- el-Cessâs, Ebu Bekr Muhammed b. Ali, *Ahkâmü'l-Kur'an*, (Tahkik: Muhammed Sadık Kamhâvî), I-V, Beyrut: Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1992.
- el-Cevherî, İsmail b. Hammad, *es-Sihah Tacu'l-Luğa ve Sihahu'l-Arabiyye*, (Tahkik: Ahmed Abdulğafur Attar), I-II, Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 1990.
- el-Cevziyye, İbn Kayyîm, *el-Bedâi fî Ulûmi'l-Kur'an*, (Tahkik: Seyyid Muhammed), Beyrut: Dâru'l-Marife, 2003.
- el-Endülûsî, Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-Muhît*, (Tahkik: Âdil Ahmed Abdulmevcut – Ali Muhammed Muavviz), I-VII, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993.
- el-Ezherî, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzibü'l-Luğa*, (Tahkik: Ahmed Abdülâlîm el-Berduni), I-XV, Kahire: ed-Daru'l-Mısıryye li't-Telif ve't-Terceme, 1967.
- el-Ferâhidî, Halil b. Ahmed, *Kitabü'l-Ayn*, Beyrut: Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2005.
- el-Halefî, Abdurrahman, 'Kavâidü't-Tefsîr: en-Neş'etü ve't-Tedavvuru ve's-Silatü bi'l-Ulûmi'l-Uhrâ', *et-Tefâhüm*, Halep, Tsz, s.85-108
- el-Hatîb, Muaz, "el-'Allâme eş-Şehîd Subhî Sâlih", <http://www.darbuna.net/blog/2007/04/02/العلامه-الشهيد-الدكتور-صبيح-الصالح-صبيح-الدكتور-الشهيد-العلامه> (erişim:10.09.2018);
- el-Hûlî, Emîn, *Menâhîcu Tecdîdi fî'n-Nahv ve'l-Belâğa ve't-Tefsîr ve'l-Edeb*, Beyrut: Dâru'l-Marife, 1971.
- el-Huvvârî, Hüd b. Muhakkem, *Tefsîru Kitâbillahi'l-Azîz*, (Tahkik: Belhac b. Said Şerîfî), Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1990.
- el-Hüseynî, Halil b. İbrahim, *ed-Dürü'n-Nesîr fî Usûli't-Tefsîr*, Kahire: Dâru'r-Risâle, 1993.
- el-İsfahânî, Râgıb, *el-Müfredât*, (Tahkik: Saffân Adnan Dâvûdî), Dımeşk: Dâru'l-Kalem, 2014.
- el-Kâşânî, Abdurrazzak, *İsulâhâtu's-Sûfiyye*, (Tahkik: Abdülâl Şahin), Kahire: Dâru'l-Menar, 1992.
- el-Kefâfî, Muhammed Abdusselam, *fî Ulûmi'l-Kur'an Dirâsetun ve Muhâdarât*, Beyrut: Dâru'n-Nahdati'l-Arabiyye, Tsz.
- el-Kirmânî, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Hamza b. Nasr, *Tefsîru'l-Âyâtü'l-Müteşabihât*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Koleksiyonu, no:178.
- el-Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr, *el-Câmi' li Ahkâmü'l-Kur'an*, (Tahkik: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî), I-XXIV, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2006.
- el-Kuşeyrî, Abdulkarim b. Hevâzin, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*, (Tahkik: Abdülhâlim Mahmud – Mahmud b. Eş-Şerîf), Kahire: Daru's-Şa'b, , Tsz.

- el-Leknevî, Ebu'l-Hasenât Muhammed Abdulhayy, *el-Fevâidü'l-Behiyye fi Terâcimi'l-Hanefiyye*, Beyrut: Dâru'l-Marife, Tsz.
- el-Makdisî, Ebu Şâme, *el-Mürşidü'l-Vecîz ilâ Ulûmi Teteallak bi'l-Kitâbi'l-Azîz*, (Haz: İbrahim Şemseddin), Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2002.
- el-Makrîzi, Takiyyuddin Ebi'l-Abbas Ahmed b. Ali, *İğâsetu'l-Ümme bi Kesfi'l-Ğumme*, (Tahkik: Kerim Hilmi Ferhat), Kahire: Ayn li'd-Dirâset ve'l-Bühûsi'l-İnsâniyye ve'l-İctimâiyye, 2007.
- , *es-Sülûk li Ma'rifeti Düveli'l-Mülûk*, (Tahkik: Muhammed Abdulkadir Ata), Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1997.
- el-Mekkî, Ebu Talip, *Kutû'l-Kulûb*, (Tahkik: Mahmut İbrahim Muhammed), Kahire: Mektebet-ü Dâri't-Türas, 2001.
- el-Mer'âşli, Yusuf, *İkdu'l-Cevâhir*, Lübnan: Dâru'l-Ma'rife, 2006.
- el-Merağî, Ahmed Mustafa, *Tefsîru'l-Merağî*, I-XXX, Kahire: Mustafa el-Bâbi el-Halebî, 1946.
- el-Mes'ûdî, Ebi'l-Hasen Ali b. Hüseyin b. Ali, *Mürûcu'z-Zeheb ve Meâdini'l-Cevher*, Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2005.
- el-Meydânî, Habenneke, *Kavâidü'l-Tedebbürî'l-Emsâl li Kitâbillahi Azze ve Celle*, Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 2009.
- el-Müberred, Muhammed b. Yezid b. Abdilekber b. Umeyr, *el-Kâmil fi'l-Edeb*, (nşr: Muhammed Ahmed ed-Dâlî), I-IV, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1986.
- el-Useymin, Muhammed b. Salih, *Şerhu Mukaddimetü't-Tefsir*, Riyad: Daru'l-Vatan, Tsz.
- , *Şerhu Usûlin fi't-Tefsir*, Riyad: Müessesetü Şeyh Muhammed b. Salih el-Useymin el-Hayriyye, h.1434.
- Emiroğlu, İbrahim, *Klasik Mantığa Giriş*, Ankara: Elis, 2016.
- Erginli, Zafer, 'Muhâsibî', *DİA*, c.31, s.13-16
- , *İlk Sufilerde Nefis Kavramı – Haris Muhasibi Örneği*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2001.
- er-Rûmî, Fehd b. Süleyman, *Buhûs fi Usûli't-Tefsir ve Menâhicuhû*, Riyad: Mektebetü't-Tevbe, 1996.
- es-Sa'dî, Nâsir b. Abdullah, *el-Kavâidü'l-Hisân li Tefsîri'l-Kur'an*, Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1999.
- es-Sabbâğ, Muhammed b. Lütfi, *Buhûsün fi Usûli't-Tefsir*, Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 1988.
- es-Sâbûnî, Muhammed Ali, *et-Tibyân fi Ulûmi'l-Kur'an*, İstanbul: Mektebetü's-Sirâc, Tsz.

- es-Safedî, Salâhuddîn Halîl Aybek, *Kütübü'l-Vâfi bi'l-Vefeyât*, Beyrut: el-Ma'hedü'l-Almani li'l-Ebhasî's-Şerkiyye, 2009.
- es-Sakafî, Ebû Cafer Ahmed b. İbrahim İbnü'z-Zübeyr, *el-Burhân fi Tertîbi Süveri'l-Kur'an*, (Tahkik: Muhammed Şa'banî), Fas: el-Memleketü'l-Mağribiyye Vizâratü'l-Evkâf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, 1995.
- es-Sebt, Halid b. Osman, *Kavâidü't-Tefsir*, I-II, Kahire: Dâru İbnu Affân, 2001.
- es-Sedûsî, Katâde b. Diame, *en-Nâsîh ve'l-Mensûh fi Kitâbillâh*, (Tahkik: Hatim Salih ed-Damin), Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985.
- es-Sem'ânî, Ebu Sa'd Abdülkerim b. Muhammed b. Manzur et-Temimî, *el-Ensâb*, (Tahkik: Abdurrahman b. Yahya vd.), Beyrut: Dâru'l-Cinân, 1988.
- es-Serahsî, Muhammed b. Ahmet b. Ebî Sehl, *Usûlü's-Serahsî*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, Tsz.
- es-Sübkî, Tâcuddin Ebû Nasr Abdulvahhab, *Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-Kübrâ*, (Tahkik: Abdulfettah Muhammed – Mahmud Muhammed et-Tanâhî), Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabî, Tsz.
- es-Sülemî, Muhammed b. el-Hüseyin, *Tabakâtu's-Sûfiyye*, (Tahkik: Ahmed eş-Şirbâsî), Kahire: Kitabu's-Şa'b, 1998.
- eş-Şâtibî, İbrahim b. Musa, *el-Muvâfakât*, I-IV, Kahire: Dâru İbn Affân, Tsz.
- eş-Şehristânî, Ebu'l-Feth Muhammed b. Abdülkerim, *el-Milel ve'n-Nihal*, (Tahkik: Emir Ali Menhâ-Ali Hasan Faur), Beyrut: Dâru'l-Marife, 1998.
- eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali, *el-Bedru't-Tali'*, Kahire: Dâru'l-Kitabî'l-İslâmî, Tsz.
- eş-Şinkitî, Muhammed Emin, *Eḡvâü'l-Beyân fi İzâhi'l-Kur'an bi'l-Kur'an*, Mekke: Dâr-u Âlemi'l-Fevâid, h.1426,
- eş-Şûm, Muhammed Kasım, *Ulûmu'l-Kur'an ve Menâhicü'l-Müfessirîn*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2014.
- eş-Şurbecî, Muhammed Yusuf, *el-İmam Süyûtü Vücutuhû fi Ulûmi'l-Kur'an*, Dimeşk: Dâru'l-Mektebe, 2001.
- et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'an*, (Tahkik: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî), I-XXVI, Beyrut: Dâru'l-Hicr, h.1422.
- et-Tayyâr, Müsâid b. Süleyman Nâsir, *et-Tahrîr fi Usûli't-Tefsir*, Cidde: Merkezü'd-Dirâseti ve'l-Ma'lûmeti'l-Kuraniyye, 2014.
- , *el-Muharraru fi Ulûmi'l-Kur'an*, Cidde: Merkezü'd-Dirâset ve'l-Malûmatî'l-Kur'âniyye, 2008.
- , *Füsûlün fi Usûli't-Tefsir*, Riyad: Dâru'n-Neşri'd-Düveli, 1993.
- et-Teftâzânî, Sadettin, *Tehzibu'l-Mantuk ve'l-Kelâm*, Mısır: Matbaatü's-Saade, 1912.

- et-Tehânevî, Muhammed Ali, *Keşşâfî Istulâhâtî'l-fünûn ve'l-Ulûm*, (Tahkik: Ali Dahrûc), Lübnan: Mektebet-ü Lübnan, 1996.
- et-Tûfî, Süleyman b. Abdulkavî b. Abdülkerim, *el-İksîr fi 'İlmi't-Tefsîr*, (Tahkik: Muhammed Osman), Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2009.
- et-Tüsterî, Sehl b. Abdillâh, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, (Tahkik: Taha Abdurrezak Sa'd – Sa'd Hasan Muhammed Ali), Dârû'l-Hazm li't-Türâs, 2004.
- ez-Zebîdî, Seyyid Muhammed Murtazâ el-Hüseynî, *Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, (Tahkik: Doktor Hüseyin Nassâr), I-XL, Kuveyt: Matbaat-u Hükûmet-i Kuveyt, 1974.
- ez-Zehabî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *el-İber fi Haberi men Ğaber*, (Tahkik: Fuad Seyyid-Selahaddin el-Müneccid), I-V, Kuveyt: Vezâratü'l-İrşâd, 1960.
- , *Mizanü'l-İ'tidal fi Nakdi'r-Rical*, (Tahkik: Muhammed Muavviz – Ahmed Abdulmevcud), Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995.
- ez-Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil fi Vücûhi't-Te'vîl*, Beyrut: Dâr-u İbn Hazm, 2012.
- ez-Zerkeşî, Muhammed b. Abdullâh, *el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, (Tahkik: Ebi'l-Fadl ed-Dimyâtî), Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2006.
- ez-Zeynü'l-Mekkî, İsmail b. Osman, *el-Kavlü'l-Münîr fi 'İlmi Usûli't-Tefsîr*, Riyad: el-Maârifü'l-Kur'âniyye, 2007.
- ez-Zürkânî, Muhammed Abdülazîm, *Menâhilü'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, I-II, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2013.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi, 'Hâricîler', *DİA*, c.16, s.169-175.
- Fettûh, İsâ, "Üstâzî ed-Doktor Subhî Sâlih 1926-1986", *Mecelletü'l-Mevkîfî'l-Edebî*, Dimeşk, Haziran-2007.
- Gadret, Louis-Georges Anawati, *Introduction à la Théologie Musulmane: Essai de Théologie Comparée*, Librairie philosophique J. Vrin, Paris, 1982.
- Gazâlî, Muhammed, *Kur'ân'ı Anlamada Yöntem*, (Trc: Emrullah İşler), İstanbul: Düşün, 2016.
- Gazzâlî, Muhammed b. Muhammed, *el-Mustasfâ min 'İlmi'l-Usûl*, (Tahkik: Hamza b. Zühayr Hâfız), Medine, Tsz.
- Gedük, Salih, 'Ulûmu'l-Kur'ân, Usûlü't-Tefsîr Kavramları ve Tefsirde Usûlün İmkânı Meselesi', *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, sayı 39, s.207-221
- Gökbulut, Hasan, 'Kâfiyeci', *DİA*, c.24, s.154-155
- Gökkır, Bilal, "Modern Dönemde Kur'ân Tarihi'nin Ortaya Çıkışı: Kur'ân'ın Korunmuşluğu Hususunda Oryantalist İddialar ve Müslümanlardan Cevaplar", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 27, 2013, s.9-28

- Görener, İbrahim, 'Algılama – Anlama ve Tefsir', *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, sayı 17, 2003, s.275-304
- , *Tefsir ve Tefsir Usûlü Üzerine Düşünceler*, Kayseri: Laçın, 2004.
- Görgün, Hilal, 'Theodor Nöldeke', *DİA*, c.33, s.217-218.
- Görmez, Mehmet, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*, Ankara: TDV, 1997.
- Hâcî, Abdülaziz, "Subhî Sâlih ve Cuhûduhu fi 'Ulûmi'l-Kur'ân min Hilâli Kitâbihi Mebâhis fi 'Ulûmi'l-Kur'ân", *et-Türâsu'l-'Arabî*, Dimeşk, 2009.
- Hançerlioğlu, Orhan, *İslâm İnançları Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Muhammed b. Ali, *Târîh-u Bağdat*, (Tahkik: Abdulkadir Ata), I-XXIV, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2011.
- Hatipoğlu, İbrahim, 'Subhî Sâlih', *DİA*, c.37, s.452-453.
- Haydar, Hâzım Saîd, *Ulûmu'l-Kur'ân beyne'l-Burhân ve'l-İtkân*, Medine: Dâru'z-Zaman, 2000.
- Hitti, Philip K., *Siyasi ve Kültürel İslâm Tarihi*, (Terc: Salih Tuğ), İstanbul: İFAV, 2011.
- <http://ktp.isam.org.tr/?url=tezilh/findrecords.php> (erişim tarihi: 28.11.2019)
- <https://vb.tafsir.net/tafsir1060/#.XfZegugzZPY> (erişim: 15.12.2019)
- <https://www.attyyar.net/uploads/1315692334.pdf> (erişim: 15.12.2019)
- Işık, Emin, 'Ebû Bekir İbnü'l-Enbarî', *DİA*, c.21, s.24-26
- Itr, Nurettin, *Muhâdaratün fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Şam: Dâru'l-Fikr, 1987.
- İbn 'İmâd, Abdü'l-Hayy b. Ahmed el-Hanbelî, *Şezerâtü'z-Zehab fi Ahbâri men Zeheb*, (Tahkik: Mahmut Arnavut), Beyrut: Dâr-u İbn Kesir, 1989.
- İbn Arafe, Ebû Abdillâh Muhammed et-Tunusî, *Tefsîru-İbn Arafe*, (Tahkik: Celal el-Esyûtî), I-IV, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2008.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, I-XXX, Tunus: ed-Dâru't-Tunusiyye, 1984.
- İbn Fâris, Ebu'l-Hüseyn Ahmed, *Mu'cemu Mekâyüsü'l-Lügâ*, (Haz: Muhammed İvâz – Enise Fâtıma), Beyrut: Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 2008.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-'Arab*, I-IV, Beyrut: Dâr-u Sâdır, 1967.
- İbn Tağriberdî, *en-Nücûmu'z-Zehira fi Mülûki Mısır ve'l-Kâhira*, Kahire: Vizâratu's-Sekâfe ve'l-İrşâdî'l-Kavmî, 1929.
- İbn Teymiyye, Takıyyüddîn, *Mukaddime fi Usûli't-Tefsîr*, Beyrut: Dâr-u İbn Hazm, 2012.

- İbn Vehb, Abdullah, *el-Cami'l-Tefsiru'l-Kur'an*, (Tahkik: Miklos Muranyi), Beyrut: Dârû'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2003.
- İbnü'l-Arabî, Ebû Bekir, *Kânûnü't-Te'vil* (nşr: Muhammed es-Süleymanî), Beyrut: Daru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1990.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman, *Fünûnü'l-Efnân fi 'Uyûni Ulûmi'l-Kur'an*, (Tahkik: Hasan Ziyâüddîn Itr), Beyrut: Dârû'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1987.
- , *Acâibu Ulûmi'l-Kur'an*, (Tahkik: S. Abdulfettah Âşur), Kahire: Zehrâ li'l-İlami'l-Arabî, 1986.
- İbnü'l-Esir, el-Cezerî, *el-Kâmil fi't-Tarih*, (Tahkik: Abdullah el-Kâdi-Muhammed el-Dakkak), Beyrut: Dârû'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2010.
- İbnü'n-Nedîm, Ebü'l-Ferec Muhammed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Muhammed, *el-Fihrist*, (Tahkik: Rıza Teceddüd), Tahran, 1971.
- İşler, Emrullah, *Muhâsibî ve Fehmü'l-Kur'an'ı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989
- İzmirli, İsmail Hakkı, *Târih-i Kur'an*, İstanbul: İbrahim Hakkı Yayınları - Milli Matbaa, 1927, s.16 (Süleymaniye Kütüphanesi - Nâdir Eserler Senksiyonu 2/1 nolu eser)
- Kâfiyeci, *el-Muhtasar fi 'İlmi'l-Hadîs*, (Tahkik: Ali Zevin), Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1987.
- , *Kitâbü't-Tefsîr fi Kavâidi 'İlmi't-Tefsîr*, (Tahkik: Enver Mahmud el-Mursî Hattâb), Tanta: Dârû's-Sahâbe li't-Türâs, 2007.
- , *Kitâbü't-Tefsîr fi Kavâidi 'İlmi't-Tefsîr*, (Tahkik: Mustafa Muhammed Hüseyin ez-Zehabi), Kahire: Mektebetu'l-Kuds, 1998.
- , *Kitâbü't-Tefsîr fi Kavâidi 'İlmi't-Tefsîr*, (Tahkik: Nâsır b. Muhammed el-Madrûdî), Dimeşk: Cêmi'atu'l-İmam Muahmmmed b. Suud (Yüksek Lisans Tezi), 1990.
- , *Kitâbü't-Tefsîr fi Kavâidi 'İlmi't-Tefsîr*, (Tahkik: İsmail Cerrahoğlu), Ankara: A.Ü.İ.F.Yayınları, 1974.
- , *Muhtasar fi 'İlmi't-Tarih*, (Tahkik: Muhammed Kemaleddin İzzetin), Beyrut: 'Alemlü'l-Kütüb, 1990.
- , *Seyfü'l-Mülûk Seyfü'l-Kudât (İnceleme – Eleştirmeli Metin – Çeviri)*, (Haz: Nail Okuyucu), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018.
- , *Şerhu Tehzîbi'l-Mantık*, Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Koleksiyonu, no:2592.
- , *'Akdu'l-Ferâid min Tahrîri'l-Fevâid*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fazıl Ahmet Paşa Koleksiyonu, no:747 (96 varak);

- , *el-Ferah ve's-Sürûr fi Beyâni'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Koleksiyonu, no:3577/2.
- , *el-Muhtar fi Tahrîri Meseleti'l-Kuhl*, Süleymaniye Kütüphanesi, Yeni Cami Koleksiyonu no: 1181/002.
- , *en-Niseb li Ehlî'l-Edeb*, Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Koleksiyonu, no:01906M/001 (93 varak).
- , *er-Remz fi 'İlmi'l-İstibdâl*, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu no:2882
- , *et-Temhîd fi Şerhi't-Tahmîd*, Süleymaniye Kütüphanesi, Reîsu'l-Küttâb Mustafa Efendi Koleksiyonu, no:1187/004 (97-145 arasında).
- , *et-Terğîb fi Keşfi Rumûzi't-Tehzîb*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye Koleksiyonu, no:751 (222 varak).
- , *et-Teyşîr fi Beyâni Kavâidi't-Tefsîr*, Süleymaniye Kütüphanesi, Amcazâde Hüseyin Efendi Koleksiyonu, no:178/001 (32 varak)
- , *Hulâsatu'l-Akvâl fi Hadîsi İnneme'l-E'mâlu bi'n-Niyeti*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Koleksiyonu, no:525 (85 varak);
- , *Kitâbu Muhtasar fi 'İlmi't-Tarih*, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu no:3402 (56 varak);
- , *Kitâbu'l-Envâr fi 'İlmi't-Tevhîd*, Süleymaniye Kütüphanesi, Râgıp Paşa Koleksiyonu, no: 1483/002 (95 ile 118 arası);
- , *Kitâbu'r-Rahmeti fi Beyâni Ahvâli 'Alemlü'l-Berzah*, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu no:2130/3 (17 ile 44 arasında)
- , *Kitâbu'r-Ravh fi 'İlmi'r-Rûh*, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu no:2130/2 (9 ile 16 arasında)
- , *Kitâbu'r-Remzi'l-Vecîzi'n-Nizâm Muzhiru Medâriki'l-Ahkâm*, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu no:1743/002.
- , *Makâle fi Dibâceti'l-Misbâh*, Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Koleksiyonu, no:3032/003 (6 varak-29 ile 34 arasında)
- , *Menâzilu'l-Ervâh fi't-Tasavvuf*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Koleksiyonu, no:1365/1.
- , *Muhtasar fi 'İlmi'l-Hadîs*, Süleymaniye Kütüphanesi, Reîsul Küttâb Mustafa Efendi Koleksiyonu no: 1187/002 (32 ile 65 arasında)
- , *Neşâtu's-Sudûr fi Şerhi Kütübî'l-Ferahi ve's-Sürûr*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Koleksiyonu, no:1477 (86 varak)
- , *Nuzhetu'l-Ashâb*, Süleymaniye Kütüphanesi, İzmirli İsmail Hakkı Koleksiyonu, no:3817.

- , *Nüzhetü'l-İhvân fi Tefsîri Kavlihî Teâlâ: Kâlü Yâ Lûtu*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Koleksiyonu, no:413.
- , *Risâle 'Zeydun Kâimun'*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Koleksiyonu, no:3829/006.
- , *Risâle fi İlmi't-Tefsîr*, Süleymaniye Kütüphanesi, Reisü'l- Küttâb Mustafa Efendi Koleksiyonu no:1187/003 (66 ile 97 arasında)
- , *Risâle fi'l-Vakf*, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye Koleksiyonu no:1360 (35 varak).
- , *Şerhu Kavâidi'l-İrâb*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Koleksiyonu, no:4495 (132 varak).
- , *Şerhu Kelimetü'ş-Şehâde*, Süleymaniye Kütüphanesi, Seyid Ali Paşa Koleksiyonu, no:2762/009 (116 ile 139 arasında);
- Kahveci, İhsan, *Fahreddin er-Râzî'nin Mefââtihu'l-Ğayb Adlı Eserinde Ulûmu'l-Kur'ân*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2001.
- Kandemir, M. Yaşar, 'Ahmet b. Nasr el-Huzâi', *DİA*, c.2, s.110
- Karağöz, Mustafa, *Tefsir Tarihi Yazımı ve Problemleri*, Ankara: Araştırma, 2015.
- Karakullukçu, Gülen, *Muhyiddîn el-Kâfiyeci ve Vecizü'n-Nizam Izhârî Medârîki'l-Ahkâm Adlı Eseri*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2006.
- Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-Zünun*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- Kaygısız, Halil İbrahim, 'Kâfiyeci'nin et-Teysir'de Tefsiri Müdevven Bir İlim Olarak Yeniden Tesis Etme Çabası', *Osmanlı'da İlmi Tefsir* (Editör: M. Taha Boyalık – Harun Abacı), İstanbul: İsar Yayınları, 2019, s. 593-626
- Kehhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemül-Müellifin Terâcimu Musannifi'l-Kütübi'l-Arabîyye*, I-IV, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, Tsz,
- Kırbaçoğlu, Hayri, *İslâmî İlimlerde Metot Sorunu*, Ankara: Otto, 2015.
- Kırca, Celal, "Müzakere", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi-I*, İstanbul: Ensar, 2005.
- Kızılgeçit, Muhammed, *Hâris el-Muhâsibî'de Dini Davranışın Psikolojik Temelleri*, Ankara: Gece Kitaplığı, 2015
- Koç, Zafer, *Kur'ân Tefsirinde Yöntem Arayışları*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.
- Korkmazer, Gülsüm, Erdiñç Ahatlı, "Osmanlı Hadis Şerhçiliğinde Niyet Hadisi Örneği", *Usûl İslâm Araştırmaları*, sayı 29, 2018, s.7-38
- Kotan, Şevket, *Kur'ân, Yorum ve Tarih – Tarihselci Okumanın Çıkmazları*, İstanbul: Hikav, 2018.

- Köprülü, Fuad, *İslâm Medeniyeti Tarihi*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1984.
- Kurzman, Charles, *Liberal Islam: A Sourcebook*, Oxford-New York: Oxford University Press, Londra, 1998.
- Kuvvetli, Hüseyin, "*Mustalahu'l-Muhâsibî fi Siyaki Asrihi*", Beyrut: Havliyyetü Fer'i'l-Adabi'l-Arabîyye, 1981.
- Ma'mer b. el-Müsennâ, Ebû Ubeyde, *Mecâzü'l-Kur'ân*, (Tahkik: Fuad Sezgin), Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1981.
- Mâcî, Abdül Mün'im, *et-Tarihu's-Siyâsi li Devleti Selâtîni'l-Memâlik fi Mısır*, Kahire: Mektebetü'l-Mısriyye, 1988.
- Mahmud, Abdülhâlim, *Üstâzu's-Sâirîn el-Hâris b. Esed el-Muhâsibî*, Kahire: Dâru'l-Meârif, , 1992.
- Mehmet Tâhir, Bursalı, *Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz-İsmail Özen), İstanbul: Meral Yayınevi, Tsz.
- Mennâ' el-Kattân, *el-Vecîz fi Usûli't-Tefsîr*, Riyad: Matbaatü's-Selefiyye, h.1379.
- , *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2015.
- Mertoğlu, M. Suat, 'Muhammed b. Ali Üdfüvî', *DİA*, c.42, s.281-282
- Molla Fenârî, 'Aynu'l-Âyân Tefsîru Sûrati'l-Fâtîha', İstanbul: Dersâadet Rıfat Bey Matbaası, h.1326.
- Muhammed Lütfi es-Sabbâğ, *Lemahât fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1990.
- Muhâsibî, Hâris b. Esed, *Âdâbu'n-Nüfûs*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Beyrut, 1988.
- , *Ahkâmü't-Tevbe*, (nşr: Abdulkadir Ahmet Ata), Kahire, 1977.
- , *Ahlâkımız*, (Terc: Hüseyin Nohut), İstanbul: Nebevî Hayat Yayınları, 2014.
- , *Akl ve Kur'ân'ı Anlamak*, (Terc: Veysel Akdoğan), İstanbul: İşaret Yayınları, 2005.
- , *Allah'ı Arayış*, (Terc: Osman Arpaçukuru), İstanbul: İlke Yayıncılık, 2005.
- , *Bed'ü Men Enâbe İllallah*, (Tahkik: Mecdi Fethi es-Seyyid), Kahire, 1992.
- , *el-Kasd ve'r-Rücü İllallah*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Beyrut, 1986.
- , *el-Mesail fi A'mali'l-Kulûb ve'l-Cevârih*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Kahire, 1969.
- , *el-Vasâyâ evi'n-Nesâih*, (Tahkik: Abdulkadir Ata), Mısır, 1964.

- , *er-Riaye (Nefis Muhasebesinin Temelleri)*, (Terc: Şahin Filiz - Hülya Küçük), İstanbul: İnsan Yayınları, 1998.
- , *er-Riâye li Hukûkîllah*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, tsz.
- , *et-Mekâsib*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfe, 1988.
- , *et-Tevehhüm*, (Tahkik: Abdulkadir Ata), Beyrut: Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfe, 1988.
- , *Fehmü'l-Kur'ân ve Meânîhi*, (Tahkik: Halid Ramazan Osman Ahmed) Riyad: Câmîiatu'l-Meliki Suûd, 2015.
- , *Fehmü's-Salât*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986.
- , *Hakikati Arayanlara Kılavuz*, (Terc: Mehmet Talha Odabaşı), İstanbul: Mavi Yayıncılık, 2002.
- , *el-Akl ve Fehmü'l-Kur'ân*, (Tahkik: Hüseyin Kuvvetli) Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 1971.
- , *el-Mesâil fi A'mâli'l-Kulûb ve'l-Cevârih*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Mısır: Âlemü'l-Kütüb, 1966.
- , *Helal Rızık ve Namazın Anlaşılması*, (Terc: Muhammed Coşkun), İstanbul: Harf Yayınevi, 2012.
- , *Kitâbü'l-Mesâil fi'z-Zühd*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Kahire: Mektebetü't-Türâsi'l-İslâmî, 1969.
- , *Risâletü'l-Müsterşidîn*, (Tahkik: Abdulfettah Ebu Gudde), Halep: Mektebetü'l-Matbuati'l-İslâmiyye, 1964.
- , *Riya ve Korunma Yolları*, (Terc: Âlim Yücer), İstanbul: Polen Yayınları, 2005.
- , *Selefi Tasavuf (İrşat İsteyenler Risâlesi)*, (Terc: Faruk Beşer), İstanbul: Nûn Yayıncılık, 2015.
- , *Şerhu'l-Ma'rife ve Bezlü'n-Nâsiha*, (nşr: Salih Ahmet eş-Şâmî), Kahire, 1969.
- , *Vahdetü'n-Nizâm ve Vahdaniyyetullah*, (Tahkik: Abdulkadir Ahmet Ata), Kahire, 1977. (*Selâsi Resâil fi Akîdeti'l-Müslim* adlı eserinin içinde) Mustafa, Saiduddin İbrahim, <http://www.m-a-arabia.comvbshowthread.php?t=17172> (erişim: 22.11.2018)
- Mutçalı, Serdar, *Arapça – Türkçe Sözlük*, İstanbul: Dağarcık, 2012.
- Nöldeke, Theodor, *Geschichte des Qorans*, I-III, Göttingen, 1860.
- Öz, Ahmet, *Kur'ân'ı Anlamada Bağlam*, İstanbul: Hikmetevi, 2016.

- Özel, Ahmet, 'Malik b. Enes', *DİA*, c.27, s.506-513.
- Özel, Recep Orhan, *Keşşaf Tefsiri'nin Kur'ân İlimleri Yönünden İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2012.
- Özer, Hasan, "el-Kitâbu'l-Ferah ve's-Sürûr fi Beyâni'l-Mezâhibi'l-Erbaa", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı 12, 2008, s.277-300.
- , "el-Kitâbu'l-Vecûzu'n-Nizâm fi Izhâri Medâriki'l-Ahkâm", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı 9, 2007, s.351-378.
- , "Kâfiyeci ve 'İstibdal' Hakkındaki İki Eserinin Tahkik ve Tercümesi", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı 18, 2011, s.169-184
- Özplavcı, Ferruh, *Ebherî İsgûcî ve Şerhi*, İstanbul: Litera, 2017.
- Öztürk, Mustafa, "Tefsirde Usul(süzlük) Sorunu", *İslâmiyât*, sayı 4, 2003, s.69-84
- Öztürk, Mustafa– Hadiye Ünsal, *Kur'ân Tarihi*, Ankara: Ankara Okulu, 2017.
- Paçacı, Mehmet, *Kur'ân ve Ben Ne Kadar Tarihseliz*, Ankara: Ankara Okulu, 2016.
- Pişgin, Yasin, 'Mütekaddim Dönemde Ulûmu'l-Kur'ân', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 26, 2007/1, s. 120-148
- Polat, Fethi Ahmet, *Tefsir Usûlü ve Tarihi*, Konya: Ünlem Ofset, 2010.
- Ramazan, Muhammed Hayr, *Tekmilet-ü Mu'cemi'l-Müellifin*, Beyrut: Dar-u İbn Hazm, 1997.
- , *Teimmetu'l-A'lâm li'z-Zirikî*, Beyrut: Dâr-u İbn Hazm, 2002.
- Rıza, Reşit, 'Tefsire Giriş' (Trc: Yusuf Işıcık), *Marife*, 2010, yıl.10, sayı 1, s.165-176
- Rosenthal, Franz, *A History of Muslim Historiography*, E.J.Brill, Leiden, 1968 (245-263)
- Sabbağ, Ömer Sirin, "Kitab-u Mebahis fi Ulumi'l-Kuran li'd-Doktor Subhî Sâlih", *Mecelletu'l-Cemiatu'l-Esmiriyye*, Libya, 2014, yıl.11, sy.20.
- Salih, Subhî, *el-İslâm ve Müstakbelü'l-Hadâra*, Beyrut: Dâru's-Şûra, 1990.
- , *Dirâsât fi Fikhi'l-Luga*, Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 2009.
- , *el-İslâm ve Müctemu'l-Asrî: Hivârun Sülâsiyyun Havle'd-Dîn ve Kadâyâ's-Sâ'ati*, Beyrut: Dâru'l-Âdab, 1990.
- , *el-Mer'e fi'l-İslâm*, Beyrut: Müessesetu'd-Dirâseti'l-Arabiyye, 1980.
- , *en-Nüzümü'l-İslâmiyye Neş'etuhâ ve Tetavvuruhâ*, Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 1996.
- , *İslâm Mezhepleri ve Müesseseleri*, (Terc: İbrahim Sarmış), İstanbul: Bir Yayıncılık, 1983.
- , *Me'âlimü's-Şer'iati'l-İslâmiyye*, Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 1975.

- , *Mebâhis fi Ulûmi'l-Hadîs ve Mustalahâtuhû*, Dimeşk: Matbaatu Câmiati Dimeşk,1959.
- , *Mebâhis fi ulûmi'l-Kur'ân*, (Terc: M. Sait Şimşek), Konya: Hibaş Yayınları, 1982.
- , *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Şam: Matbaatu'l-Camiatu's-Suriyye, 1958.
- , *Menhelü'l-Vâridîn fi Şerhi Riyâzi's-Sâlihîn*, Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 1985.
- , *Nesru'l-leâlî fi Tercemeti Ebi'l-Me'âlî 'Âlemeti'l-Feyhâ ve Reîsi'l-'Ulemâ eş-Şeyh 'Abdulkerîm 'Uveyda*, Trablû's-Şâm: Matbaatu'l-Hâdise, 1956.
- , *Ölümden Sonra Diriliş*, (Terc: Şerafettin Gölcük), İstanbul: Kayhan, 1976.
- , *Şurûhün Edebiyye li Nümûzeci mine'l-Ehâdîsi's-Şerîfe*, Beyrut: Müessesetu Kırdiyye, 1977.
- Salih, Subhi -Ferîd Cebr, *Medhal ilâ 'İlmi'l-Lâhûtî'l-İslâmî*, Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 1969.
- Sambur, Bilal, “Is the Qu'rân Possible Without Reason? - An Examination of Al-Muhâsibî's Approach - (Akıl Olmadan Kur'an'ı Anlamak Mümkün müdür? Akıl ve Kur'an'a Muhâsibî'nin Yaklaşımları)”, *Kur'ân ve Yorumu – İlk Üç Yüzyıl - I-II*, Ankara: İlim Dallarının Düşünce Temellerini Araştırma Enstitüsü Yayını, 2019, c.2, s.201-206
- Sâmî, Şemseddin, *Kâmûs-i Türkî*, İstanbul: İkdâm, h.1317.
- Sander, Oral, “Lübnan'daki Toplumun Toplumsal ve Tarihsel Nedenleri”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1982, c.37. sayı 3, s.219-228
- Sehâvî, Muhammed b. Abdurrahman, *ed-Dav'u'l-Lâmî' li-Ehli'l-Karnî't-Tâsi'*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- Serinsu, Ahmet Nedim, *Kur'ân ve Bağlam*, İstanbul: Şule, 2018.
- Seymen, Sâdık, *Cühûdu'l-Kâfiyyeci fi Ulûmil'l-Kur'ân ve Kavâidu't-Tefsîr*, (Yüksek Lisans Tezi), el-Câmiatu'l-Ürdüniyye, Ürdün, 2015.
- , ‘Usûlü't-Tefsîr 'inde'l-Kâfiyyeci min Hilâli et-Teyîr fi Kavâidi 'İlmi't-Tefsîr', *Osmanlı'da İlmi Tefsîr* (Editör: M. Taha Boyalık – Harun Abacı), İstanbul: İsar Yayınları, 2019, s.627-655.
- Seyyid, Fuad Salih, *Mevsûatü 'Alemlî'l-Karnî'l-'İşrîn fi'l-'Aleminel-'Arabî ve'l-İslâmî*, Beyrut: Mektebet-ü Hasenu'l-'Asriyye, 2013.
- Sezgin, Fuad, *Geschichte des Arabischen Schrif*, Leiden, 1967-1984.
- Smith, Margaret, *An Early Mystic of Baghdad*, Londra, 1935.

- Süleyman, Mahmud Hamdi, <http://tourathtripoli.com/index.php/2009-10-19-07-02-4112/53-2009-11-16-08-39-28> (erişim:02.10.2018)
- Süreyya, Mehmed, *Sicill-i Osmanî*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Süyûtî, Celaleddin, *Buğyetü'l-Vuât fi Tabakâti'l-Lugavîyyin ve'n-Nuhât*, (Tahkik: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim), Beyrut: Dâru'l-Fikr, Tsz.
- , *Hüsnü'l-Muhâdara fi Tarih-i Mısır ve'l-Kahire*, (Tahkik: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim), Kahire: Dâr-u İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1967.
- , *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, (Tahkik: Fevâz Ahmed Zümerlî), Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 2010.
- , *et-Tahbîr fi 'İlmi't-Tefsîr*, (Tahkik: Fethî Abdulkâdir Ferid), Riyad: Dâru'l-Ulûm, 1982.
- Şeyh Osman, *Risâle fi Kavâidi 'İlmi't-Tefsîr*, (Tahkik: Mustafa Özel), İzmir: Birleşik Matbaacılık, 2005.
- Şimşek, M. Sait, “İlahiyat Fakültelerinde Tefsir Dersi-Problemler ve Öneriler”, *Tefsir Eğitimi ve Öğretiminin Problemleri*, Bursa: Kurav, 2007.
- , “Müzakere”, *İslâmî İlmlerde Metodoloji (Usûl) Meselesi-I*, İstanbul: Ensar, 2005.
- Şulul, Kasım, *Kâfiyyeci'de Tarih Usûlü*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2001.
- Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (Tahkik: Hamdi Abdülmecid), Kuveyt: Mektebetü İbn Teymiyye, Tsz.
- Talip Türcan, ‘Fıkıh Usûlü: Tanım Tarihçe ve Tedvin’, *Fıkıh Usûlü El Kitabı* (Ed: Talip Türcan), Ankara: Grafiker, 2019.
- Taşköprülüzade, Ahmet Efendi, *Şakâik-i Nu'maniyye Tercümesi*, (Terc: Edirneli Mecdi Efendi), İstanbul, Tsz.
- Tomar, Cengiz, ‘Şemseddin Sehâvî’, *DİA*, c.36, s.313-316.
- Turgut, Ali, *Tefsîr Usûlü ve Kaynakları*, İstanbul: İFAV, 1991.
- Tütüncü, Muttalip, “Lübnan Ortadoğu'nun Krizler Ülkesi”, *Ortadoğu Çalışmaları*, İstanbul: İHH Sosyal ve İnsanî Araştırmalar Merkezi, 2015.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Kabcacı, 2001.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinde İlmiye Teşkilatı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
- Ülken, Hilmi Ziya, *İslâm Düşüncesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1957.
- Üzüm, İlyas, ‘Kaderiyye’, *DİA*, c.24, s.64-65
- Wiet, Gaston, *el-Kâhira Medînetü'l-Fenni ve't-Ticêra*, (Arapça'ya Terc: Mustafa Abbâd), Beyrut: Silsiletu Merkezi'l-Hadâra, 1968.
- Yavuz, Yusuf Şevki, ‘İbn Ebû Duâd’, *DİA*, c.19, s.430-431

- Yıldız, Hakkı Dursun, 'Abbasiler', *DİA*, c.1, s.31-48
- Yiğit, İsmail, "Memlükler Dönemi (1250-1517) İlmî Hareketine Genel Bir Bakış", *Türkler*, I-V, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Yüksek, Muhammed İsa, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Bağlam Bilgisi*, İstanbul: İFAV, 2018.
- Zarzur, Adnan Muhammed, *Ulûmu'l-Kur'an*, Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 2014.
- Zertürk, Hidâyet, *Ulûmu'l-Kur'an ve Tefsir Usûlü*, İstanbul: Ravza Yayınları, 2012.
- Zirikli, Hayruddin, *el-Âlâm Kâmûsu Terâcim li-Eşheri'r-ricâl ve'n-Nisâ' mine'l-Arab ve'l-Müsta'ribîn ve'l-Müsteşrikân*, I-VIII, Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002.

DİZİN

A	Cürcânî 48, 88, 111, 137, 247, 309, 310, 321
Abdullah b. Mes'ûd 161	
Ahmed b. Hanbel 20, 23, 24, 25, 27, 127, 253	
akıl 33, 154, 155, 268, 272, 288, 294	
Arap dili 63, 93, 149, 264, 316	
Arap-İsrail savaşları 71	
Ashab-ı Kirâm 13	
âyet 74, 115, 126, 127, 159, 163, 164, 171, 173, 174, 175, 178, 179, 180, 181, 195, 198, 200, 201, 202, 204, 216, 224, 225, 226, 227, 230, 237, 238, 239, 247, 250, 251, 259, 274, 277, 280, 292, 308	
B	
Beytu'l-Hikme 253	
Bulknî 85, 107, 121	
Burhâneddin Haydar Herevî 42, 44	
C	
Cüneyd-i Bağdâdî 19, 22	
	D
	Dâvut el-Kayserî 49
	Dihlevî. <i>Bkz.</i> Şah Veliyyullâh Dihlevî
	E
	Ebu Hayyân el-Endülüsî 109
	Ehl-i Sünnet 20, 31, 171, 181, 182, 253, 282, 287
	el-Akl ve Fehmü'l-Kur'an 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 28, 29, 32, 34, 35, 36, 101, 108, 122, 123, 126, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 257, 258, 261, 263, 264, 268, 269, 289, 298, 299, 301, 305, 306, 309, 314, 332
	el-Bisâtî 42
	el-Cami'-Tefsîru'l-Kur'an 101

el-Emîn 23, 24
 el-Fihrist 17, 120, 121, 328
 el-Keşşâf 40, 92, 326
 el-Me'mûn 23
 el-Mesâil fi 'Amâlî'l-Kulüb ve'l-
 Cevârih 19
 el-Mustasfâ 91, 326
 el-Mu'tasım 23
 el-Mütevekkil 23
 el-Vâsık 23
 Eminüddîn İbn Ferište 42
 Encyclopedic de l'Islam 311
 Esbâbu'n-Nüzûl 117, 303, 304
 eş-Şems el-Ğazzî 42
 Ezher Üniversitesi 65

F

Fehmü'l-Kur'ân 13, 16, 17, 18, 19,
 20, 21, 22, 25, 26, 28, 29, 32, 34,
 35, 36, 37, 101, 108, 122, 123, 126,
 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159,
 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166,
 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174,
 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182,
 183, 184, 257, 258, 261, 263, 264,
 268, 269, 289, 298, 299, 301, 305,
 306, 309, 314, 328, 332
 Felsefe 91
 Fırka-i Nâciye 26
 Franz Rosenthal 57, 64

G

Gazzâlî 34, 91, 111, 311, 326

H

Hâfızuddîn el-Bezzâzî 42
 Halku'l-Kur'an 25
 Harun Reşid 23, 120, 121

Hilmi Ziya Ülken 21
 Hz. Ali 82, 119, 163, 177, 179, 218,
 219, 224, 231, 284, 285
 Hz. Peygamber 13, 15, 79, 82, 92,
 118, 120, 125, 133, 134, 163, 177,
 184, 185, 188, 192, 198, 199, 206,
 207, 209, 211, 212, 213, 214, 215,
 216, 217, 218, 220, 222, 224, 228,
 231, 232, 234, 246, 259, 267, 268,
 277, 285, 306, 313

I-İ

Ignaz Goldziher 255
 İbn Hacer el-Askalânî 17, 42, 48
 İbn Nedîm 121
 İbnü'l-Cevzî 85, 122, 123, 127, 128,
 133, 328
 İbnü'l-Cezerî 49, 221
 İbn Vehb 37, 101, 126, 321, 328
 İcâzu'l-Kur'ân 114, 298, 299
 İslâm Tarihi 24, 45, 82, 319, 327

K

Kâfiyeci 13, 14, 16, 39, 40, 41, 42,
 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60,
 61, 62, 63, 64, 65, 75, 85, 86, 102,
 103, 107, 108, 109, 110, 124, 128,
 134, 139, 140, 144, 153, 184, 185,
 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192,
 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199,
 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206,
 207, 208, 209, 211, 225, 253, 254,
 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261,
 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268,
 270, 271, 272, 273, 281, 283, 284,
 287, 289, 290, 291, 292, 293, 294,
 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303,
 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310,

315, 317, 320, 326, 328, 330, 333,
 334, 335
 Kavâidü't-Tefsir 14, 15, 16, 81, 85, 86,
 95, 97, 98, 100, 107, 137, 138, 139,
 140, 141, 143, 144, 145, 148, 149,
 150, 151, 297, 304, 305, 306, 313,
 314, 315, 317, 318
 Kelâm 15, 29, 30, 34, 37, 38, 54, 59,
 61, 86, 91, 92, 101, 103, 105, 109,
 186, 192, 264, 290, 314, 316, 325
 Kirâat 109, 114, 159, 209, 232, 234,
 274, 276, 298, 299
 Kur'ân Hattı 238
 Kur'ân İlimleri 37, 75, 76, 85, 94, 98,
 111, 112, 113, 122, 124, 145, 147,
 148, 157, 209, 223, 224, 256, 266,
 274, 276, 279, 289, 294, 295, 296,
 315, 316, 317, 318, 321, 333
 Kur'ân Tarihi 96, 124, 125, 128, 130,
 131, 148, 316, 319, 322, 333

L

Lübnan Meclisi 70

M

Makdîsî 85, 127
 Mantık 86, 91, 109, 186, 192, 283,
 290, 292, 293, 305, 325, 328
 Ma'ruf-ı Kerhî 22
 Memlükler 44, 45, 46, 48, 49, 336
 Memlükler Devleti 44
 Mevlânâ Abdulvâcid el-Kütâhî 42
 Mevlana Şemseddin Fenârî 42
 Molla Gürânî 49
 Muhammed b. Mesrûk 22
 Muhammed Hamidullah 68, 69
 Muhâsibî 18, 27, 28, 37, 324

Mushaf 118, 119, 125, 126, 127, 131,
 132, 198, 209, 216, 217, 218, 219,
 224, 234, 238, 255, 277, 284, 302
 Mu'tezile 18, 19, 20, 23, 24, 25, 34,
 154, 168, 171, 173, 174, 181, 182,
 183, 184, 190, 242, 253, 254, 257,
 258, 264, 282, 283, 286, 287, 309,
 315
 Münâsebâtü'l-Kur'ân 105, 116, 303,
 304

N

Nesefî. Bkz. Ömer en-Nesefî

O

Osmanlı Devleti 49, 71

R

Râgıp el-İsfahânî 89, 240
 Resm-i Osmanî 276

S-Ş

Seri' es-Sekatî 22
 Subhî Sâlih 13, 14, 16, 65, 66, 67, 68,
 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78,
 79, 80, 85, 116, 119, 122, 123, 125,
 127, 129, 132, 153, 209, 210, 211,
 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218,
 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225,
 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232,
 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239,
 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246,
 247, 248, 249, 250, 251, 253, 255,
 256, 257, 259, 260, 262, 263, 265,
 266, 267, 268, 273, 274, 275, 276,
 277, 278, 279, 280, 281, 284, 285,
 286, 287, 294, 295, 296, 297, 298,
 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305,

306, 307, 308, 310, 311, 316, 317,
323, 326, 327, 333
Süleyman Faranjiye 71
Süyûtî 30, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 47,
48, 49, 60, 62, 63, 85, 102, 103,
107, 110, 113, 117, 118, 119, 123,
125, 128, 133, 134, 140, 185, 186,
216, 225, 234, 241, 242, 248, 249,
281, 289, 290, 307, 310, 325, 335
Şah Veliyyullah ed-Dihlevî 94, 105,
108
Şemseddin Sâmî 89

T

Takıyuddin Makrîzî 45
Tefsir 13, 14, 15, 16, 17, 29, 35, 37, 40,
42, 44, 49, 60, 61, 62, 63, 75, 76,
81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89,
90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,
100, 101, 102, 103, 104, 105, 106,
107, 108, 109, 110, 112, 113, 114,
115, 116, 117, 118, 119, 120, 121,
122, 124, 125, 126, 127, 128, 129,
130, 131, 133, 134, 135, 136, 137,
138, 139, 140, 141, 143, 144, 145,
146, 147, 148, 149, 150, 151, 157,
168, 184, 185, 186, 187, 188, 192,
193, 196, 201, 205, 206, 210, 223,
241, 253, 254, 255, 256, 257, 262,
264, 268, 270, 271, 272, 273, 274,
275, 276, 279, 281, 283, 286, 288,
289, 290, 291, 292, 293, 294, 295,
297, 298, 304, 305, 306, 307, 308,
314, 315, 316, 317, 318, 319, 320,
321, 324, 326, 327, 330, 331, 333,
334, 335, 336
Tefsir Usûlü 14, 15, 16, 17, 29, 37, 61,
62, 76, 81, 82, 85, 86, 87, 88, 89,
90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,

100, 101, 102, 103, 104, 105, 106,
107, 108, 109, 110, 112, 113, 114,
115, 116, 118, 121, 122, 124, 126,
133, 134, 135, 144, 145, 146, 147,
148, 149, 150, 151, 157, 168, 187,
253, 256, 257, 262, 276, 281, 288,
289, 291, 294, 297, 305, 307, 308,
313, 314, 315, 316, 317, 318, 319,
320, 321, 327, 333, 335, 336
Teodor Nöldeke 255

U

Ulûmu'l-Kur'ân 13, 14, 15, 16, 80,
81, 84, 85, 86, 89, 93, 95, 96, 97,
98, 100, 102, 104, 105, 106, 107,
109, 111, 112, 113, 114, 117, 118,
119, 120, 121, 122, 123, 124, 125,
126, 129, 130, 131, 132, 133, 134,
135, 138, 141, 144, 145, 146, 147,
148, 149, 150, 151, 224, 284, 297,
298, 305, 306, 307, 311, 313, 314,
315, 317, 318, 325, 326, 327, 330,
333, 336

V

Vahiy 87, 197, 209, 210, 211, 255,
266, 267

Y

Yezid b. Hârûn 21

Z

Zehebî. Bkz. Mustafa Muhammed
Hüseyn Zehebî
Zemahşerî 40, 92, 231, 242, 310, 326
Zerkeşî 29, 30, 85, 102, 107, 109, 113,
119, 121, 123, 125, 128, 134, 140,
186, 216, 290, 310, 318, 321, 326

TEFSİR USÛLÜ'NÜN MÂHIYETİ

Ulûmu'l-Kur'an, Kavâidüt-Tefsir ve Tefsir Usûlü başlıklı eserler Kur'an'ın anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla kaleme alınmıştır. Ortaya çıktıkları dönemlerde farklı isimlerle anılan bu telifler, günümüzde genellikle Tefsir Usûlü kategorisinde ele alınmaktadır. Son dönemde bu başlıkla yazılan eserler incelendiğinde, bunların içeriklerinde ve yer verdiği istilahlarda tam bir konsensüsten söz etmek mümkün görünmemektedir.

Bu çalışma Tefsir Usûlü'ne dair kalem alınmış eserlerin ele aldığı konuların ve kavramların niteliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Böyle bir amaç doğrultusunda kronolojik olarak farklı dönemlerde telif edilmiş olan Muhâsibî'nin (ö. 243/857) *el-Akl ve Fehmü'l-Kur'an*, Kâfiyecî'nin (ö. 879/1474) *et-Tefsir fî Kavâidi 'İlmî't-Tefsir* ve Subhî Sâlih'in (ö. 1986)'in *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'an* adlı eserler örneklem olarak seçilmiştir. İlgili eserlerin içerik analizinde Tefsir Usûlü'ne dair temel kaynaklara müracaat edilmiştir. Böylelikle mezkûr eserlerin Kur'an'ı anlama metotları mukayeseli bir analize tabi tutularak günümüzde Tefsir Usûlü'ne dair yeni bir yaklaşım sunulmaya çalışılmıştır.

